

Інна Гуцул

к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів ім. С. І. Юрія,
Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль

Андрій Возний

студент гр. ФФАМ-11,
Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ РЕФОРМУВАННЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Розвиток податкової системи України в умовах реформування місцевого самоврядування вимагає точного визначення умов та пріоритетів його забезпечення. Реформа місцевого самоврядування, яка проводиться в напрямку формування спроможних територіальних громад, здатних безпосередньо або через органи місцевого самоврядування забезпечити ефективне використання наявних ресурсів за рахунок наданих повноважень для свого подальшого розвитку, забезпечила формування нових вимог до особливостей податкової системи.

Система формування доходів бюджетів впродовж років незалежності розвивалася в контексті перехідної економіки та мала фіскальний характер (що свідчить про направленість формування та ведення податкової політики держави на максимальну акумуляцію фінансових ресурсів до бюджету), проте не орієнтувалася на стале економічне зростання як стратегічну умову розвитку. Це свідчить про суттєві перекося у реалізації функцій, що результувалося негативним впливом на соціально-економічний розвиток держави, оскільки саме податкова система виступає одним з основних базисів її існування. Загалом серед основних проблемних аспектів розвитку податкової системи в Україні варто виділити такі:

- нерівномірність розподілу податкового тягаря між платниками податків та високий рівень податкового навантаження на суб'єктів господарювання;
- неоптимальна структура податків;
- нестабільність законодавчої системи у сфері оподаткування;
- складність процедур оподаткування.

Серед іншого, однією з ключових проблем функціонування податкової системи в Україні є відсутність стратегічного бачення її розвитку та чітко обґрунтованої концепції використання податкового механізму. Станом на сьогодні, в умовах системних секторальних трансформацій в Україні, для подолання зазначених недоліків розвиток податкової системи має ґрунтуватися на чіткому визначенні національних пріоритетів, врахуванні євроінтеграційного вектора, а також економічних, соціальних, екологічних, інституційно-управлінських та інноваційних чинників і умов розвитку держави. Водночас

науковці виділяють обґрунтовані вимоги, яким має відповідати ефективна розвинена податкова система. До таких вимог відноситься:

1) забезпечення зближення умов оподаткування доходів фізичних та юридичних осіб через досягнення поетапного вирівнювання податкових ставок по окремих платежах;

2) мінімізація витрат на процес оподаткування платників, що, проте, не має негативно позначатися на веденні інформаційної діяльності щодо розвитку податкових компетентностей та податкової культури, запобіганні податковим злочинам та корупції;

3) спрямованість функціонування податкової системи на реалізацію політики сталого розвитку та забезпечення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств, підвищення зайнятості населення, розвиток та запровадження природоохоронних заходів;

4) формування податків як єдиної цілісної системи з чітко визначеними метою справляння, охопленням об'єктів оподаткування, алгоритмами адміністрування та бюджетами зарахування;

організація процесу стягнення податків має результуватися досягненням соціальної спрямованості та рівності, а податкове навантаження сприяти зростанню підприємницької активності платників [1]. Обґрунтування пріоритетів розвитку податкової системи відбулося в контексті прийняття Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», в якій такими пріоритетами є:

1) побудова простої економічно справедливої, з мінімальними затратами часу на розрахунок і сплату податків системи;

2) створення умов для сталого розвитку національної економіки;

3) забезпечення достатнього наповнення державного та місцевого бюджету.

Основними напрямками розвитку податкової системи є:

– формування сприятливого інституційного середовища та вдосконалення законодавства України в напрямках: 1) досягнення ефективної боротьби із схемами ухиляння від сплати податків, зокрема вдосконалення системи адміністрування ПДВ; 2) формування ефективних організаційно-інституційних засад розвитку податкового контролю; 3) забезпечення єдино вірних правил справляння та адміністрування податків без можливості порізного трактувати положення нормативних актів в частині сплати податків;

– підвищення податкової культури – формування нових взаємовідносин між платниками податків та органами ДПС на засадах взаємодопомоги і довіри, забезпечення відкритого доступу платників податків до інформації про їх сплату;

– стимулювання економічного зростання – формування нових правил справляння податків в напрямі підвищення конкурентоспроможності вітчизняного підприємництва, легалізації тіньового сектору, активізації інноваційно-інвестиційних процесів, забезпечення простоти податкових норм для суб'єктів господарювання та скорочення витрат платників на нарахування та сплату податків;

– посилення спроможності місцевого самоврядування – розвиток податкової системи має ґрунтуватися на засадах фіскальної децентралізації та спрямовуватися на посилення адміністративно-управлінського і фінансово-економічного потенціалів місцевої влади.

Основними орієнтирами розвитку податкової системи в контексті децентралізації визначено забезпечення фіскальної самостійності органів місцевого самоврядування для надання якісних соціальних послуг в умовах їх наближення до безпосередніх споживачів та підвищення ефективності вирішення важливих завдань управління територією на місцевому рівні. Водночас практика функціонування податкової системи свідчить про суттєві проблеми щодо дотримання балансу інтересів населення, органів управління різних рівнів та суб'єктів господарювання.

Так, підвищення рівня податкового навантаження супроводжується зниженням економічного розвитку з одночасним підвищенням рівня надаваних суспільних благ як результату збільшення соціальних видатків. З іншої сторони, зниження податкового навантаження тягне за собою економічне зростання в результаті активізації суб'єктів господарювання та одночасне зниження якості надання суспільних благ. Така залежність вимагає обґрунтованого виваженого підходу до встановлення та справляння податків і ведення податкової політики на місцевому рівні. А враховуючи обмеженість дослідження податкової системи умовою реформи місцевого самоврядування в Україні, основний акцент варто зробити саме на питанні концептуалізації її розвитку в напрямі забезпечення спроможності місцевого самоврядування.

Необхідність зміни орієнтирів розвитку податкової системи викликана невідповідністю її параметрів цілям та завданням сучасного напрямку соціально-економічного розвитку держави, зумовленої: по-перше, зміною соціально-політичної організації суспільства; по-друге, зміною економічних концепцій оподаткування; по-третє, суперечностями між потребою оптимізації податкової системи та неможливістю її здійснення за відповідних вихідних умов [2].

Основними напрямками використання зазначених податкових інструментів в контексті посилення фінансової спроможності місцевого самоврядування визначено:

– ефективне встановлення органами управління місцевих податків та зборів та посилення ролі місцевих податків в складі доходів місцевих бюджетів. За рахунок встановлення цих податків органи місцевого самоврядування мають можливість суттєво наростити власні фінансові ресурси, адже володіють повноваженнями щодо визначення умов оподаткування цими платежами, встановлення пільг, переліку платників податків, податкових ставок тощо. Окрім того, на сьогодні можна говорити про суттєвий невикористаний потенціал майнових податків, які входять до складу місцевих податків і зборів;

– максимізацію справляння податків до бюджетів, яка лежить в площині налагодження ефективної та результативної взаємодії органів місцевого самоврядування з суб'єктами господарювання, які функціонують на території, для збільшення надходжень до бюджету;

– забезпечення справедливого розподілу податкового навантаження та його зменшення із одночасним пошуком бюджетних компенсаторів, що можливо для реалізації, зокрема, в контексті встановлення та справляння майнових податків;

– посилення податкового контролю, зокрема, за умови взаємодії органів місцевого самоврядування та органів ДПС щодо подолання ухилення від сплати податків та максимізації податкових надходжень;

– формування умов для розвитку на території підприємництва, що можливе через ефективну взаємодію з суб'єктами господарювання, а також ведення ефективної стабільної податкової політики на місцевому рівні стимулюючого характеру;

– забезпечення ефективної інформаційно-роз'яснювальної роботи та взаємодії органів місцевого самоврядування і платників податків. Розвиток податкової системи в контексті посилення фінансової спроможності місцевого самоврядування у нинішніх реаліях державотворення має будуватися і змінюватися в комплексі зі структурними реформами, зміною територіальної організації влади та децентралізацією, корелюватися з бюджетною видатковою політикою та спрямовуватися на збалансування бюджету у довгостроковій перспективі.

Список використаних джерел

1. Бобровська О. Ю, Крушельницька Т. А., Латинін М. А. Потенціал розвитку територій: методологічні засади формування і нарощення: монографія / за заг. ред. д. н. держ. упр., проф. О. Ю. Бобровської. Дніпро: ДРІДУ НАДУ, 2017. 362 с.
2. Раделицький Ю. О. Концептуальні складові фінансової децентралізації: проблеми та перспективи. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*: зб. наук. пр. Львів, 2017. Вип. 3 (125). С. 41-45.